Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2011, sen. zn. 29 NSČR 16/2011, ECLI:CZ:NS:2011:29.NSČR.16.2011.1

Číslo: 54/2012

Právní věta: Na základě soudcovského zástavního práva na nemovitostech, které vzniklo (právní mocí soudního rozhodnutí o jeho zřízení) poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, aniž šlo o případ uvedený v § 41 insolvenčního zákona, nenabývá věřitel právo na uspokojení pohledávky z takového zajištění bez zřetele k tomu, zda návrh na zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech podal před zahájením insolvenčního řízení nebo v jeho průběhu. Nabylo-li rozhodnutí soudu o nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech náležejících do majetkové podstaty dlužníka právní moci poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, stává se právo věřitele na uspokojení z takového zajištění neúčinným od prohlášení konkursu na majetek dlužníka (srov. § 245 odst. 1 insolvenčního zákona). Z uspokojení v insolvenčním řízení jsou vedle pohledávek vypočtených v § 170 insolvenčního zákona a přihlášených pohledávek, k nimž se v důsledku později (poté, co nastaly účinky přihlášení) nastalých skutečnosti nepřihlíží (srov. § 185 insolvenčního zákona), vyloučeny i pohledávky, které věřitel, jemuž insolvenční zákon předepisuje uplatnění pohledávky vůči dlužníku podáním přihlášky, nepřihlásil v průběhu insolvenčního řízení vůbec nebo pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim na roveň postavené, které věřitel neuplatnil v průběhu insolvenčního řízení postupem dle § 203 insolvenčního zákona, a pohledávky, které vznikly až po rozhodnutí o úpadku respektive po uplynutí propadné lhůty vymezené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek a které zároveň nejsou zahrnuty v taxativním výčtu pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek postavených jim na roveň, obsaženém v § 168 a § 169 insolvenčního zákona.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.11.2011

Spisová značka: 29 NSCR 16/2011

Číslo rozhodnutí: 54

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Insolvence, Konkurs, Zástavní právo soudcovské

Předpisy: § 109 odst. 1 písm. b) IZ ve znění do 31.12.2010
§ 109 odst. 1 písm. c) IZ ve znění do 31.12.2010
§ 165 IZ ve znění do 31.12.2010
§ 166 IZ ve znění do 31.12.2010
§ 168 IZ ve znění do 31.12.2010
§ 169 IZ ve znění do 31.12.2010
§ 173 IZ ve znění do 31.12.2010
§ 174 odst. 3 IZ ve znění do 31.12.2010
§ 185 IZ ve znění do 31.12.2010

§ 248 odst. 2 IZ ve znění do 31.12.2010
§ 398 odst. 3 IZ ve znění do 31.12.2010

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Usnesením ze dne 19. 8. 2010 odmítl K r a j s k ý s o u d v Praze (dále též jen „insolvenční soud“) jako opožděnou přihlášku, kterou věřitel č. 7 J., spol. s r. o., dodatečně přihlásil do insolvenčního řízení dlužnice V. F. zajištění své pohledávky ve výši 1 241 641 Kč zástavním právem k nemovitostem zapsaným na listu vlastnictví číslo 444, pro katastrální území a obec P., jejichž spoluvlastníkem v rozsahu jedné ideální poloviny je dlužnice.

Insolvenční soud vyšel z toho, že:
1) Insolvenční řízení bylo zahájeno 24. 7. 2009.
2) Usnesením ze dne 6. 1. 2010 rozhodl insolvenční soud o úpadku dlužnice a současně prohlásil konkurs na majetek dlužnice a vyzval věřitele, aby své pohledávky, včetně uplatnění práva přednostního uspokojení, přihlásili do insolvenčního řízení do 18. 2. 2010, s poučením, že jinak nelze k přihlášce přihlížet.
3) Přihláškou ze dne 15. 2. 2010, došlou insolvenčnímu soudu 16. 2. 2010 a opravenou podáním ze dne 25. 2. 2010, přihlásil věřitel č. 7 do insolvenčního řízení pohledávku vůči dlužnici ve výši 1 241 641 Kč, s tím, že jde o pohledávku zajištěnou zástavním právem na nemovitostech ve vlastnictví dlužnice, zapsaných na listu vlastnictví číslo 236, pro katastrální území V.
4) Při přezkumném jednání, jež se konalo 26. 2. 2010, byla pohledávka specifikovaná pod bodem 3) v plné výši zjištěna s právem přednostního uspokojení ze zajištění na nemovitostech dlužníka zapsaných v katastrálním území V.
5) Podáním datovaným 22. 7. 2010 sdělil věřitel č. 7 insolvenčnímu soudu, že jeho pohledávka je dodatečně zajištěna soudcovským zástavním právem k nemovitostem dlužnice zapsaným v jeho prospěch na listu vlastnictví číslo 444, pro katastrální území a obec P. V mezidobí, po uplynutí přihlašovací lhůty a po prohlášení konkursu na majetek dlužníka, bylo totiž pravomocně rozhodnuto o zřízení soudcovského zástavního práva s účinky před zahájením insolvenčního řízení. Toto právo nemohl věřitel č. 7 v řízení dříve uplatnit, neboť nemohl předjímat výsledek tehdy zahájeného (od dubna 2009) řízení o návrhu na exekuci zřízením soudcovského zástavního práva.

Na tomto základě insolvenční soud – vycházeje z ustanovení § 173 odst. 1 až 3, § 185, § 192 odst. 2 a § 248 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – uzavřel, že dodatečně přihlášené „právo ze zajištění“ vzniklo až po zahájení insolvenčního řízení, neboť pravomocné rozhodnutí o zřízení soudcovského zástavního práva bylo vydáno až po zahájení insolvenčního řízení, byť návrh na exekuci zřízením soudcovského zástavního práva byl podán ještě před zahájením insolvenčního řízení. Jde proto o opožděnou „změnu“ přihlášky, k níž se nepřihlíží.

K odvolání věřitele č. 7 V r c h n í s o u d v Praze usnesením ze dne 22. 12. 2010 potvrdil usnesení insolvenčního soudu.
Odvolací soud citoval ustanovení § 109 odst. 1 a § 248 odst. 2 insolvenčního zákona, uváděje, že z těchto ustanovení je zřejmé, že insolvenční zákon zásadně nevylučuje, aby v insolvenčním řízení byly přednostně uspokojeny pohledávky, jejichž zajištění vzniklo (slovy zákona věřitelé je nabyli či získali) až po zahájení insolvenčního řízení. V případě konkursu je to však přípustné pouze u zajištění pohledávek věřitelů ze smluv uzavřených insolvenčním správcem podle ustanovení § 41 insolvenčního zákona.

Ohledně vzniku soudcovského zástavního práva pak odvolací soud zdůraznil, že podle ustanovení § 338b odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, je sice pro nařízení výkonu

rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva rozhodný stav v době zahájení řízení o výkon rozhodnutí, ale soudcovské zástavní právo vzniká dnem nabytí právní moci rozhodnutí, jímž bylo zřízeno. Insolvenční zákon neobsahuje ustanovení obdobné ustanovení § 338d odst. 1 o. s. ř. a – jak plyne z ustanovení 248 odst. 2 insolvenčního zákona – přednostní uspokojení pohledávek, k nimž bylo soudcovské zástavní právo zřízeno až po zahájení insolvenčního řízení, zásadně vylučuje. Odvolací soud proto přitakal závěrům insolvenčního soudu.

Kdyby byl správný názor věřitele č. 7, že mu zajištění pohledávky soudcovským zástavním právem vzniklo (že je získal) již ke dni podání návrhu na výkon rozhodnutí, musel by je do insolvenčního řízení přihlásit nejpozději do konce lhůty pro přihlášení pohledávek (respektive by je mohl uplatnit nejpozději při přezkumném jednání), doplnil odvolací soud.

Proti usnesení odvolacího soudu podal věřitel č. 7 dovolání, namítaje, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy, že jsou dány dovolací důvody uvedené v § 241a odst. 2 o. s. ř.) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Konkrétně dovolatel namítá, že podle jeho názoru zákonná konstrukce okamžiku nabytí (získání) soudcovského zástavního práva na nemovitostech směřuje k tomu, že okamžikem „nabytí" či „získání" zajištění (zde zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech) je podle právní fikce nabytí (respektive získání) zajištění (tedy soudcovského zástavního práva na nemovitostech) ex tunc, „neboli od tehdy, neboli k okamžiku podání návrhu na jeho zřízení".

To, že usnesení o zřízení soudcovského zástavního práva nabylo právní moci až po zahájení insolvenčního řízení, nebrání tomu, aby zajišťovací práva nabytá před zahájením insolvenčního řízení zůstala zachována i v insolvenčním řízení. Dovolatel shrnuje, že pro postavení zajištěného věřitele v insolvenčním řízení je rozhodující doba, ve které soudu došel návrh na zřízení soudcovského zástavního práva, neboť zajištění bylo právě k tomuto okamžiku (právní fikcí zpětně) „získáno".

Dovolatel také nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, podle nějž v případě, že mu (jak tvrdí) vzniklo zajištění pohledávky soudcovským zástavním právem (že je získal) již ke dni podání návrhu na výkon rozhodnutí, je měl ke stejnému dni (a nejpozději při přezkumném jednání) přihlásit. V tomto ohledu poukazuje na to, že usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2010, vydané ve spojení s usnesením ze dne 28. 4. 2009, jímž Okresní soud v Kolíně soudcovské zástavní právo zřídil, obdržel až 6. 5. 2010, takže zřízení soudcovského zástavního práva nebylo možné objektivně zohlednit již v samotné přihlášce.

Oba soudy dovolatel kritizuje za to, že údajně pominuly, že zajištění na základě soudcovského zástavního práva vzniká ke dni právní moci, avšak s účinky ex tunc ke dni podání návrhu na jeho zřízení, tedy před okamžikem zahájení insolvenčního řízení.

Odvolacímu soudu dovolatel rovněž vytýká, že nesprávně odkazuje na ustanovení § 109 odst. 1 insolvenčního zákona, k čemuž dovolatel dovozuje, že toto ustanovení hovoří jen o soudcovském zástavním právu, jehož zřízení bylo navrženo až po zahájení insolvenčního řízení.
N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

S přihlédnutím k době vydání dovoláním napadeného usnesení (22. 12. 2010) je na danou věc uplatnitelný insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 12. 2010 (tj. naposledy ve znění zákona č. 260/2010 Sb.).

Podle ustanovení § 7 odst. 1 insolvenčního zákona pro insolvenční řízení a pro incidenční spory se použijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu, nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení.

Pro rozhodnutí vydaná v insolvenčním řízení jsou tudíž ustanovení občanského soudního řádu o přípustnosti dovolání přiměřeně aplikovatelná dle § 7 odst. 1 insolvenčního zákona.
Dovolání je (bez dalšího) přípustné podle ustanovení § 239 odst. 3, části věty před středníkem, o. s. ř. (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2008, sen. zn. 29 NSČR 4/2008, uveřejněné pod číslem 25/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jež je, stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže, dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu). Podmínku, aby šlo o potvrzující usnesení odvolacího soudu, ohledně kterého dovolací soud dospěje k závěru, že má po právní stránce zásadní význam, formulovanou od 1. 7. 2009, ve větě druhé označeného ustanovení, poukazem na obdobné použití § 237 odst. 1 a 3 o. s. ř., má Nejvyšší soud za obsoletní (srov. např. i důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, sen. zn. 29 NSČR 35/2009, uveřejněného pod číslem 151/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Nejvyšší soud se věcí zabýval nejprve v rovině dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.
Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 165 insolvenčního zákona věřitelé, kteří své pohledávky uplatňují podáním přihlášky, se uspokojují v závislosti na způsobu řešení úpadku, a to rozvrhem při konkursu, plněním reorganizačního plánu při reorganizaci nebo plněním při oddlužení, nestanoví-li zákon jinak (odstavec 1). Zákon může stanovit, že podle odstavce 1 se uspokojují i někteří věřitelé, kteří nepodávají přihlášku pohledávky, splňují-li zákonem stanovené podmínky (odstavec 1).

Dle ustanovení § 166 insolvenčního zákona zajištění věřitelé uplatňují své pohledávky přihláškou pohledávky, v níž se musí dovolat svého zajištění, uvést okolnosti, které je osvědčují, a připojit listiny, které se toho týkají. To platí i tehdy, jde-li o zajištěné věřitele, kteří mohou pohledávku vůči dlužníku uspokojit pouze z majetku poskytnutého k zajištění.

Z ustanovení § 173 insolvenčního zákona pak plyne, že věřitelé podávají přihlášky pohledávek u insolvenčního soudu od zahájení insolvenčního řízení až do uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku. K přihláškám, které jsou podány později, insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují (odstavec 1). Přihlašují se i pohledávky, které již byly uplatněny u soudu, jakož i pohledávky vykonatelné včetně těch, které jsou vymáhány výkonem rozhodnutí nebo exekucí (odstavec 2). Přihlásit lze i pohledávku nesplatnou nebo pohledávku vázanou na podmínku (odstavec 3). Přihláška pohledávky má pro běh lhůty k promlčení nebo pro zánik práva stejné účinky jako žaloba nebo jiné uplatnění práva u soudu, a to ode dne, kdy došla insolvenčnímu soudu. Přihlášku pohledávky, která je podána u jiného než insolvenčního soudu, postoupí tento soud neprodleně soudu insolvenčnímu, aniž o tom vydává rozhodnutí; účinky spojené s podáním takové přihlášky nastávají dnem, kdy přihláška dojde insolvenčnímu soudu (odstavec 4).

Podle ustanovení § 174 odst. 3 insolvenčního zákona, jde-li o pohledávku zajištěnou, musí věřitel v přihlášce uvést, zda uplatňuje právo na její uspokojení ze zajištění, a označit druh zajištění a dobu jeho vzniku; nestane-li se tak, má se za to, že právo na uspokojení přihlašované pohledávky ze zajištění v insolvenčním řízení uplatněno nebylo.

Dle ustanovení § 185 insolvenčního zákona, jestliže v průběhu insolvenčního řízení nastala skutečnost, na základě které se podle tohoto zákona k přihlášce pohledávky nebo k přihlášené pohledávce nepřihlíží, insolvenční soud odmítne přihlášku rozhodnutím, proti kterému je odvolání

přípustné a které se doručuje zvlášť přihlášenému věřiteli, dlužníku a insolvenčnímu správci; odvolání proti němu může podat jen přihlášený věřitel. Právní mocí takového rozhodnutí účast tohoto věřitele v insolvenčním řízení končí; o tom insolvenční soud přihlášeného věřitele uvědomí ve výroku rozhodnutí.

Nejvyšší soud úvodem poznamenává, že insolvenční zákon člení pohledávky dlužníkových věřitelů (coby procesních subjektů, které ve smyslu § 9 písm. c/ insolvenčního zákona uplatňují svá práva vůči dlužníku) do několika skupin, u nichž formuluje různě předpoklady, za nichž mohou být tyto pohledávky uspokojeny v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka.

Jde o:
1) Pohledávky, které věřitelé uplatňují vůči dlužníku podáním přihlášky (§ 165 insolvenčního zákona).
2) Pohledávky, na které se hledí jako na přihlášené, ačkoliv je věřitelé neuplatnili vůči dlužníku přihláškou (srov. též § 165 odst. 2, § 184, § 237 odst. 4, § 275, § 370 odst. 2 písm. d/, § 373 odst. 1 a 8 a § 385 odst. 1 insolvenčního zákona).
3) Pohledávky za majetkovou podstatou (§ 168 insolvenčního zákona).
4) Pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 169 insolvenčního zákona).

Pro pohledávky, které věřitelé uplatňují vůči dlužníku podáním přihlášky, platí, že musí existovat (byť dosud nejsou splatné nebo jsou vázány na podmínku, k jejímuž splnění může dojít později) zpravidla ke dni rozhodnutí o úpadku (srov. i § 136 odst. 2 písm. d/, § 170 a § 173 odst. 2 insolvenčního zákona), nejpozději však (není-li s rozhodnutím o úpadku spojeno rozhodnutí o prohlášení konkursu /srov. i § 246 odst. 2 insolvenčního zákona/) ke dni přihlášení provedeného v propadné lhůtě vymezené rozhodnutím o úpadku.

Pohledávky, na které hledí insolvenční zákon jako na přihlášené, ačkoli přihlášeny nebyly, mohou výjimečně vzniknout i později (srov. např. § 237 odst. 4 a § 275 insolvenčního zákona), přičemž jejich kategorizace coby „přihlášených“ je dána povahou věci (mechanismem vzniku těchto pohledávek).

Charakteristickým rysem pohledávek za majetkovou podstatou je, že vznikly nejpozději po vyhlášení moratoria (jež předcházelo zahájení insolvenčního řízení), zpravidla však po zahájení insolvenčního řízení (§ 168 odst. 1 uvozovací věta insolvenčního zákona) nebo po rozhodnutí o úpadku (§ 168 odst. 2 uvozovací věta insolvenčního zákona). Jejich výčet je taxativní a v insolvenčním řízení se nepřihlašují, nýbrž se uplatňují vůči insolvenčnímu správci pořadem práva tak, jako by insolvenční správce byl v nich dlužníkem (§ 203 odst. 1 insolvenčního zákona).

Zvláštní (výlučné) postavení mají pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 169 insolvenčního zákona). U těchto pohledávek není podstatné, zda vznikly před nebo po zahájení insolvenčního řízení (jejich výlučnost je dána jejich charakterem). Jejich výčet je rovněž taxativní a v insolvenčním řízení se též nepřihlašují, nýbrž se uplatňují vůči insolvenčnímu správci (srov. opět § 203 odst. 1 insolvenčního zákona).

Protipólem takto nastavené úpravy pohledávek věřitelů uspokojitelných v insolvenčním řízení jsou pohledávky, které insolvenční zákon z takového uspokojení výslovně vylučuje, ač by jinak patřily mezi pohledávky, jež se (v intencích výše podaného výkladu) uspokojit mohou. Jde o pohledávky vypočtené v § 170 insolvenčního zákona.
Tím však výčet pohledávek vyloučených z uspokojení v insolvenčním řízení nekončí.

Insolvenční zákon dále vylučuje z uspokojení v insolvenčním řízení ty z přihlášených pohledávek, k nimž se v důsledku později (poté, co nastaly účinky přihlášení) nastalých skutečností nepřihlíží (srov.

§ 185 insolvenčního zákona). Povahou věci je rovněž dáno, že z uspokojení v insolvenčním řízení jsou (faktickou cestou) vyloučeny pohledávky, které věřitel, jemuž insolvenční zákon předepisuje uplatnění pohledávky vůči dlužníku podáním přihlášky, nepřihlásil v průběhu insolvenčního řízení vůbec, nebo pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim na roveň postavené, které věřitel neuplatnil v průběhu insolvenčního řízení postupem dle § 203 insolvenčního zákona (takže se o nich insolvenční správce nedozvěděl).

Poslední kategorií pohledávek, jež se v insolvenčním řízení neuspokojují žádným způsobem z majetkové podstaty dlužníka, jsou ty, které vznikly až po rozhodnutí o úpadku respektive (ve vazbě na výše řečené) po uplynutí propadné lhůty vymezené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek a které zároveň nejsou zahrnuty v taxativním výčtu pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek postavených jim na roveň, obsaženém v § 168 a § 169 insolvenčního zákona. Příkladem pohledávky, vzniklé v průběhu insolvenčního řízení (po rozhodnutí o úpadku, poté, co insolvenční soud rozhodl o způsobu řešení dlužníkova úpadku), která se v průběhu insolvenčního řízení neuspokojuje vůbec, je pohledávka vzniklá státu (správci daně) tím, že dlužník je povinen v průběhu insolvenčního řízení snížit svoji daň na vstupu u přijatého zdanitelného plnění podle § 44 odst. 5 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů (srov. k tomu v literatuře např. Výkladové stanovisko č. 6 ze zasedání expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo ze dne 4. 10. 2011, dostupné na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti).

V takto ustaveném právním rámci uspokojování pohledávek v insolvenčním řízení lze k dovolatelově pohledávce především uvést, že šlo (jde) o pohledávku, kterou jako věřitel uplatňuje vůči dlužnici podáním přihlášky (§ 165 insolvenčního zákona). Na uvedeném ničeho nemění to, zda jde nebo mohlo jít o pohledávku zajištěnou; i zajištění věřitelé totiž (ve shodě s dikcí § 166 insolvenčního zákona) uplatňují své pohledávky přihláškou pohledávky. To je ostatně v souladu i s důvodovou zprávou k insolvenčnímu zákonu (vládní návrh insolvenčního zákona projednávala Poslanecká Sněmovna ve svém 4. volebním období 2002 – 2006 jako tisk č. 1120, přičemž podle důvodové zprávy k § 173 až § 175 „z ustanovení § 174 odst. 3 i § 183 osnovy nyní jednoznačně plyne, že povinnost přihlásit pohledávku mají i zajištění věřitelé /jinak riskují, že ze zajištění uspokojeni nebudou/“).

Jak Nejvyšší soud vysvětlil v usnesení ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 29 NSČR 18/2009, uveřejněném pod číslem 64/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, prostřednictvím usnesení o odmítnutí přihlášky podle § 185 insolvenčního zákona se v insolvenčním řízení deklaruje již dříve nastalá skutečnost, s jejíž existencí spojuje insolvenční zákon ten důsledek, že se nepřihlíží k přihlášce pohledávky nebo k přihlášené pohledávce. V této souvislosti se Nejvyšší soud dále zabýval tím, zda postup dle § 185 insolvenčního zákona je (ve spojení s ustanovením § 173 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona) namístě i tehdy, je-li opožděně (podle napadeného rozhodnutí) „přihlašováno“ jen právo na uspokojení pohledávky ze zajištění.

Přitom není pochyb, že účinky spojené s opožděným přihlášením práva na uspokojení pohledávky ze zajištění se případně mohou pojit jen se zmeškáním lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek (a s ustanoveními o možných změnách pořadí přihlášených pohledávek) a nikoliv se zmeškáním lhůty stanovené v rozhodnutí o úpadku jako součást výzvy (poučení) dle § 136 odst. 2 písm. f) insolvenčního zákona (aby věřitelé insolvenčnímu správci „neprodleně“ sdělili, jaká zajišťovací práva uplatní na dlužníkových věcech, právech, pohledávkách nebo jiných majetkových hodnotách, s poučením o následcích nesplnění této povinnosti); srov. k tomu usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2011, sen. zn. 29 NSČR 21/2011, v němž je vysvětleno jaké (jiné) účinky má nerespektování této výzvy.

Ustanovení § 195, věty první, insolvenčního zákona vysvětluje, že o popření pohledávky co do jejího pořadí jde (i) tehdy (…), je-li popíráno právo na uspokojení pohledávky ze zajištění. Úprava obsažená v ustanovení § 192 odst. 2 o. s. ř. pak věřiteli dovoluje až do přezkoumání jím přihlášené pohledávky,

dokud jeho pohledávka není zjištěna nebo účinně popřena, měnit i pořadí přihlašované pohledávky a ustanovení § 184 (ve spojení s § 187) insolvenčního zákona dovoluje přihlášenému věřiteli vzít přihlášku pohledávky nebo část přihlášené pohledávky zpět kdykoli v průběhu insolvenčního řízení. Tato ustanovení dokládají, že tam, kde věřitel přihlásil pohledávku do insolvenčního řízení s právem na uspokojení ze zajištění, může ve vymezeném rámci s takto přihlášeným (přednostním) pořadím pohledávky disponovat, včetně toho, že právo na takové přednostní uspokojení vezme zpět (takový postup může být pro zajištěného věřitele výhodný tam, kde insolvenční zákon omezuje právo osobního a současně i zajištěného věřitele dlužníka jen na uspokojení ze zajištění, jehož hodnota je nízká v porovnání s mírou uspokojení, jehož by se takovému věřiteli dostalo jako nezajištěnému – srov. § 398 odst. 3, poslední větu, insolvenčního zákona). Právo věřitele na uspokojení ze zajištění může být (v intencích ustanovení § 195 a § 196 insolvenčního zákona) též „odděleno" od přihlášené pohledávky samostatným popřením takto uplatněného pořadí pohledávky.

Odtud logicky plyne, že zajištěný věřitel, který zajištěnou pohledávku včas a řádně přihlásil do insolvenčního řízení, aniž se dovolal zajištění, se může dovolat zajištění samostatným podáním (doplněním přihlášky) i později; musí tak ale učinit nejpozději do uplynutí lhůty určené mu insolvenčním zákonem ke změně pořadí přihlášené pohledávky (srov. § 192 odst. 2 o. s. ř.). Přihlášení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění tedy může mít i v tomto ohledu „samostatný" právní osud.

Jestliže tedy zajištěný věřitel, který zajištěnou pohledávku včas a řádně přihlásil do insolvenčního řízení jako osobní dlužníkův věřitel, aniž se dovolal zajištění, uplatní právo na uspokojení pohledávky ze zajištění samostatným podáním (doplněním přihlášky) až po uplynutí lhůty stanovené insolvenčním zákonem ke změně pořadí pohledávky, insolvenční soud odmítne opožděně přihlášené pořadí pohledávky podle § 185, věty první, insolvenčního zákona. Ve smyslu § 173 odst. 1, věty druhé, insolvenčního zákona totiž nastala skutečnost, na základě které se k přihlášenému právu na (přednostní) uspokojení ze zajištění nepřihlíží. Zajištěná pohledávka se v důsledku tohoto uspokojuje v insolvenčním řízení jako nezajištěná. Důvod ukončovat účast dotčeného věřitele v insolvenčním řízení v rozsahu týkajícím se práva na uspokojení pohledávky ze zajištění podle § 185, věty druhé, insolvenčního zákona není dán, jelikož takový postup se (z povahy věci) pojí jen se situací, kdy se k pohledávce nepřihlíží co do její pravosti nebo výše.

Zbývá určit, zda v intencích výše formulovaných závěrů je podání z 22. 7. 2010, jímž se věřitel č. 7 dovolal zajištění dříve přihlášené pohledávky soudcovským zástavním právem, včasným uplatněním práva na uspokojení pohledávky ze zajištění.

K tomu Nejvyšší soud uvádí, že právo na uspokojení pohledávky ze zajištění, které by věřitel podle dovolací argumentace „nabyl" či „získal" s účinky „*ex tunc*", tedy k okamžiku, který předcházel zahájení insolvenčního řízení, na základě soudního rozhodnutí vydaného 24. 3. 2010, tedy až po uplynutí lhůty určené insolvenčním zákonem ke změně pořadí přihlášené pohledávky (po 26. 2. 2010, kdy byla přihlášená pohledávka přezkoumána a zjištěna), by nemohl přihlásit prostě proto, že již pominula doba k tomu určená. To je plně v souladu s logikou, podle které insolvenční zákon, stejně jako předtím zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV"), s uspokojením později vzniklých nároků (byť působících „zpětně") počítá jen v taxativně určených případech.

Nesprávná je ovšem i dovolatelova interpretace okamžiku „nabytí" soudcovského zástavního práva na nemovitostech.
Podle ustanovení § 248 odst. 2 insolvenčního zákona, nejde-li o zajištění poskytnuté podle § 41, stávají se neúčinnými práva na uspokojení ze zajištění, která se týkají majetkové podstaty a která dlužníkovi věřitelé získali poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení; to platí i pro zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech. Byl-li majetek sloužící k zajištění v této době také zpeněžen, náleží do majetkové podstaty výtěžek získaný zpeněžením a jeho nabyvatel je

povinen jej do ní vydat na výzvu insolvenčního správce.

Na otázku, kdy vzniká soudcovské zástavní právo na nemovitostech, odpovídá po novele zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, provedené s účinností od 1. 1. 2001 zákonem č. 367/2000 Sb., ustanovení § 160 odst. 1 obč. zák. To určuje, že zástavní právo na základě rozhodnutí soudu nebo správního úřadu vzniká dnem nabytí právní moci tohoto rozhodnutí (srov. k tomu v literatuře shodně např. Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009, str. 2574 nebo Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol: Občanský zákoník II. Komentář. 1. vydání, Praha, C. H. Beck 2008, str. 990).

K tomu lze dodat, že srovnatelnou formulaci ohledně zajišťovacích práv, která věřitelé „získali“ po podání návrhu na konkurs (s účinky jejich zániku), obsahovalo v konkursních poměrech podle zákona č. 328/1991 Sb. ustanovení § 14 odst. 1 písm. f) ZKV, ve znění účinném do 31. 12. 2007. Posledně označené ustanovení Nejvyšší soud vyložil právě ve vazbě na soudcovské zástavní právo k nemovitostem v rozsudku ze dne 8. 3. 2006, sp. zn. 29 Odo 1020/2004, uveřejněném pod číslem 98/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Tam Nejvyšší soud i ohledně doby „získání“ soudcovského zástavního práva před 1. 1. 2001 (kdy hmotněprávní úprava výslovnou odpověď podobnou té, jež se nyní nachází v § 160 odst. 1 obč. zák., nedávala) shledal rozhodujícím, kdy nabylo právní moci usnesení soudu o nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitostem (proti tomuto rozhodnutí byla podána ústavní stížnost, kterou Ústavní soud odmítl usnesením ze dne 13. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 296/06).

Nejvyšší soud podotýká, že výslovná zmínka o soudcovském zástavním právu na nemovitostech v textu § 248 odst. 2 insolvenčního zákona jednoznačnost odpovědi plynoucí z textu § 160 odst. 1 obč. zák. jen podtrhuje.

Lze tedy shrnout, že nabylo-li rozhodnutí soudu o nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech náležejících do majetkové podstaty dlužníka právní moci poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, stává se právo věřitele na uspokojení z takového zajištění neúčinným od prohlášení konkursu na majetek dlužníka (srov. § 245 odst. 1 insolvenčního zákona).

V daném případě (kdy byl konkurs na majetek dlužnice prohlášen současně s rozhodnutím o úpadku dne 6. 1. 2010) tak dovolatel, v jehož prospěch bylo soudcovské zástavní právo na nemovitostech zřízeno až rozhodnutím odvolacího soudu z 24. 3. 2010, právem na uspokojení z takového zajištění, jež by bylo způsobilé přihlášení do insolvenčního řízení, nedisponoval (takové soudcovské zástavní právo nenabylo účinků prosaditelných v insolvenčním řízení dlužnice).

Závěr, podle kterého dovolatel nenabyl právo na uspokojení přihlašované pohledávky v insolvenčním řízení ze zajištění, jestliže rozhodnutí soudu, jímž toto zajištění vzniklo (rozhodnutí o nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech náležejících do majetkové podstaty dlužníka) nabylo právní moci poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, by se ovšem nezměnil, ani kdyby úpadek dlužnice v této věci byl řešen jinak než konkursem.

Podle ustanovení § 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona se zahájením insolvenčního řízení se spojují (i) tyto účinky:

(…)
b) právo na uspokojení ze zajištění, které se týká majetku ve vlastnictví dlužníka nebo majetku náležejícího do majetkové podstaty, lze uplatnit a nově nabýt jen za podmínek stanovených tímto zákonem, to platí i pro zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech, které bylo navrženo po zahájení insolvenčního řízení,

c) výkon rozhodnutí či exekuci, která by postihovala majetek ve vlastnictví dlužníka, jakož i jiný majetek, který náleží do majetkové podstaty, lze nařídit, nelze jej však provést.

Dovolatelova námitka, podle níž ustanovení § 109 odst. 1 insolvenčního zákona, hovoří jen o soudcovském zástavním právu, jehož zřízení bylo navrženo až po zahájení insolvenčního řízení, vystihuje pouze (a nepřesně) vazbu na ustanovení § 109 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona, vymezující odkazem na podmínky stanovené insolvenčním zákonem možný vznik nového zajištění po zahájení insolvenčního řízení, včetně vzniku takového zajištění na základě návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech podaného po zahájení insolvenčního řízení. Zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech je ovšem (v intencích § 258 odst. 1 o. s. ř.) též způsobem výkonu rozhodnutí (stejně jako je způsobem provádění exekuce zřízení exekutorského práva na nemovitostech, pro jehož provádění se ustanovení upravující výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech použijí přiměřeně; srov. § 69a zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti /exekučního řádu/ a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů). Vliv účinků zahájení insolvenčního řízení na možnost nařízení nebo provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce týkající se majetku ve vlastnictví dlužníka, jakož i jiného majetku, který náleží do majetkové podstaty, přitom postihuje úprava obsažená v ustanovení § 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona, umožňující nařízení, leč nikoli provedení, výkonu rozhodnutí nebo exekuce vedeného na takový majetek.

V tomto ohledu je úprava obsažená v ustanoveních § 109 odst. 1 písm. b) a c) insolvenčního zákona srovnatelnou s tou, jež se v konkursních poměrech podle zákona č. 328/1991 Sb. prosazovala při prohlášení konkursu prostřednictvím ustanovení § 14 odst. 1 písm. e) ZKV, ve znění účinném do 31. 12. 2007 (jež určovalo, že nelze provést výkon rozhodnutí /exekuci/ postihující majetek patřící do podstaty a k tomuto majetku nelze ani nabýt právo na oddělené uspokojení /§ 28/). K dopadům úpravy obsažené v posledně označeném ustanovení se Nejvyšší soud ve vazbě na soudcovské zástavní právo na nemovitostech vyjádřil již ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 1998, Cpjn 19/98, uveřejněném pod číslem 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Tam pod bodem XXVI., str. 194 (370), vysvětlil (odkazuje na ustanovení § 338a odst. 1, větu první, o. s. ř., v tehdejším znění, jež určovalo, že soudcovské zástavní právo na nemovitosti se zřizuje nařízením výkonu rozhodnutí), že při výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva sice vlastní výkon rozhodnutí splývá s nařízením výkonu, z ustanovení § 14 odst. 1 písm. e) ZKV in fine je však patrno, že v době po prohlášení konkursu pravomocné usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, ani záznam soudcovského zástavního práva v katastru nemovitostí nezakládá věřiteli (oprávněnému) právo na oddělené uspokojení pohledávky v konkursu, takže i zde lze proto nařídit výkon rozhodnutí. V porovnání s dnešním právním stavem nastal u soudcovského zástavního práva na nemovitostech posun jen v tom, že vlastní výkon rozhodnutí u tohoto způsobu výkonu rozhodnutí již nesplývá s jeho nařízením, nýbrž (až) s právní mocí rozhodnutí o jeho zřízení (srov. § 160 odst. 1 obč. zák. a výklad podaný výše).

Konstrukce známá a vyložená v konkursních poměrech při výkladu § 14 odst. 1 písm. e) ZKV v souvislosti s prohlášením konkursu se v insolvenční úpravě účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení prosazuje ve stejném rozsahu prostřednictvím § 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona (jež dovoluje nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech, leč odepírá oprávněnému věřiteli možnost provedení takového výkonu, vázanou na právní moc rozhodnutí), ve spojení s § 109 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona (jež věřiteli, v jehož prospěch vzniklo soudcovské zástavní právo /dnem právní moci rozhodnutí o jeho zřízení/ poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, nepřiznává v insolvenčním řízení právo na uspokojení pohledávky z takového zajištění).

Skutečnost, že ustanovení § 109 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona výslovně potvrzuje platnost v něm obsaženého pravidla pro soudcovské zástavní právo na nemovitostech, jehož výkon má být

nařízen na základě návrhu (na nařízení výkonu rozhodnutí) podaného „po zahájení insolvenčního řízení“ (tedy ve smyslu § 97 odst. 1, části věty za středníkem, insolvenčního zákona po dni, kdy insolvenčnímu soudu došel insolvenční návrh /jenž se může lišit ode dne, kdy ve smyslu § 109 odst. 4 insolvenčního zákona nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení/), není sama o sobě (vzhledem k době vzniku soudcovského zástavního práva na nemovitostech plynoucí z § 160 odst. 1 obč. zák.) podkladem pro závěr, že příslušné pravidlo nedopadá do poměrů soudcovského zástavního práva na nemovitostech, které vzniklo poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, na základě návrhu na jeho zřízení podaného před zahájením insolvenčního řízení.

Insolvenční zákon výslovně počítá s novým nabytím zajištění po zahájení insolvenčního řízení v souvislosti s uzavřením smluv o úvěrovém financování (§ 41 insolvenčního zákona), přičemž zmínka o soudcovském zástavním právu na nemovitostech zřízeném na základě návrhu podaného „po“ zahájení insolvenčního řízení v § 109 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona, zjevně neměla za cíl vyloučit z účinků uvedeného ustanovení jen takto vzniklé soudcovské zástavní právo na nemovitostech. Smyslem této úpravy bylo především připomenout, že i takto vzniklé soudcovské zástavní právo na nemovitostech může založit právo na uspokojení věřitele ze zajištění v insolvenčním řízení ve spojení s těmi ustanoveními insolvenčního zákona (§ 41), která nabytí nového zajištění po zahájení insolvenčního řízení výslovně dovolují.

Soudcovské zástavní právo na nemovitostech, které vzniklo (právní mocí soudního rozhodnutí) poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, na základě návrhu na jeho zřízení podaného před zahájením insolvenčního řízení, je na tom stejně jako jiné způsoby zajištění pohledávky, jejichž vznik nebyl dovršen k okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení. Např. při zřízení zástavního práva k nemovitostem na základě zástavní smlouvy (představující tzv. *titulus adquirendi*) uzavřené před tím, než nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, rovněž nevznikne věřiteli právo na uspokojení z tohoto zajištění v insolvenčním řízení, bude-li vklad zástavního práva k nemovitostem rozhodnutím katastrálního úřadu povolen (byť s účinky ke dni podání návrhu na vklad, jenž může předcházet okamžik, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení) a stanovený *modus adquirendi* ve smyslu § 157 odst. 1 obč. zák. završen až poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení.

Lze tudíž uzavřít (v situaci, kdy nebylo ani tvrzeno, že by soudcovské zástavní právo na nemovitostech zřizované ve prospěch dovolatele v této věci patřilo k zajištění, s jehož vznikem počítá ustanovení § 41 insolvenčního zákona), že vzniku dovolatelova práva na uspokojení z označeného zajištění v insolvenčním řízení bránila již úprava obsažená v § 109 odst. 1 písm. b) a c) insolvenčního zákona.

Jinak řečeno, na základě soudcovského zástavního práva na nemovitostech, které vzniklo (právní mocí soudního rozhodnutí o jeho zřízení) poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, aniž šlo o případ uvedený v § 41 insolvenčního zákona, nenabývá věřitel právo na uspokojení pohledávky z takového zajištění bez zřetele k tomu, zda návrh na zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech podal před zahájením insolvenčního řízení nebo v jeho průběhu.

Nepočítá-li insolvenční zákon (s výjimkou danou ustanovením § 41 insolvenčního zákona) s tím, že by zajištění zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech, které vzniklo po zahájení insolvenčního řízení, zakládalo věřiteli v insolvenčním řízení vznik práva na uspokojení pohledávky z tohoto zajištění, pak logicky ani nemá smysl spekulovat o tom, zda by insolvenční zákon měl vytvářet věřiteli dodatečný časový prostor pro prosazení takto zřízeného práva formou přihlášky.

Ke vztahu ustanovení § 109 odst. 1 písm. b) a c) a ustanovení § 248 odst. 2 insolvenčního zákona lze v této souvislosti doplnit, že první z označených ustanovení pouze nedovoluje „nabytí“ a „uplatnění“ zajištění v insolvenčním řízení, kdežto (pozdější) prohlášení konkursu na majetek dlužníka činí takto

„nabytá“ zajištění neúčinnými v rovině práva hmotného (nedovoluje jejich prosazení ani mimo rámec insolvenčního řízení). Ustanovení § 248 odst. 2 insolvenčního zákona je nadto nezbytnou pojistkou pro případy, kdy sounáležitost majetku postiženého takto „nabytým“ zajištěním k majetkové podstatě dlužníka je rozpoznatelná nebo je založena (např. pravomocným výsledkem sporu o odpůrčí žalobě podané insolvenčním správcem) až v pozdějších fázích insolvenčního řízení.

Lze proto uzavřít, že dovolateli se prostřednictvím dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. nepodařilo zpochybnit správnost napadeného rozhodnutí.
V rovině dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. dovolatel neuplatňuje jiné argumenty než ty, s nimiž se Nejvyšší soud vypořádal (jako s neopodstatněnými) již v rovině právního posouzení věci.

Jelikož vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se nepodávají ani ze spisu, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání zamítl.